

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи доктории Самандарзода Насрулло Юсуф дар мавзуи «Синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холян ва омӯзиши хосиятҳои биологӣи онҳо» барои дарёфти дараҷаи илмӣи доктори илмҳои химия аз рӯйи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ

Бо мақсади ошкор намудани хосиятҳои ғоидабахш ва соҳаҳои имконпазирӣ истифодаи пайвастаҳои стереоидӣ баъзе кислотаҳои холянии (моддификатсияшуда) санҷишҳои пешакиро гузашта як қатор хосиятҳои онҳо ба монандӣ: липолитӣ, гипохолестеринӣ, гиполлипедимӣ, гепатопротективӣ антимиқробӣ ва флотатсионӣ дида баромада, омӯхта шуданд. Натиҷаҳои ба дастомадаро оид ба муайян намудани газохроматографии таркиби кислотаҳои ҷарбҳои олій, ва холян дар зардоб метавон барои ташхис ва табобати босамари беморони санги талха ва дигар паталогияҳои ҷигар истифода намуд.

Имрӯз таҳқиқотҳо оид ба таҳияи доруҳои растанигӣ аз ашёи растанигӣ анҷом дода мешаванд, ки таъсири мақсаднок ва самарабахшро ба қисматҳои алоҳидаи патогенези гепатитҳои кӯҳна ва сиррози ҷигар мерасонанд. Таваҷҷуҳи бештар ба он доруҳои равона мешавад, ки таъсири муътадилгардонандаи мембрана, модуликунонии иммунитет, зиддиоксидантӣ ва зиддивирӯсӣ доранд. Таҳқиқотҳои муҳим оид ба омӯзиши растаниҳои шифоие идома дорад, ки синтези интерферони эндогенро пурзӯр менамоянд. Бояд гуфт, ки бартариҳои муҳимми гепатопротекторҳои растанигӣ аз он иборат аст, ки ҳангоми дурудароз истифода бурдан таъсири манфӣ намерасонанд, онҳоро беморони ҳамаи синну сол метавонанд истифода баранд, ҳамчунин маҷмуи хуб ва бо нархи дастрас барои беморон мебошанд. Ҳамаи ин аз мувофиқи мақсад будани такмил ва таҳияи технологияҳои нави бадастории гепатопротекторҳои баландсамарии растанигӣ шаҳодат медиҳанд.

Бояд гуфт, ки кислотаҳои холян бори аввал аз ҷониби олим Штекер дар соли 1848 кашф шуда буд. Аз рӯйи сохтори химиявӣ онҳо ба гурӯҳи стероидҳо дохил шуда ва ҳосилаҳои кислотаҳои холян мебошанд. Кислотаҳои аввалияи холян аз холестерин дар гепатоситҳо ба вучуд меоянд. Маълум аст, ки ҳангоми

патология раванди метаболикии холестерин вайрон мешавад, дар як вақт синтези кислотаҳои холаи аз холестерин дар ҷигар ба тағйирот мувоҷеҳ мегардад. Дар кори диссертатсионӣ ба сифати объекти таҳқиқот стероидҳо, эфирҳои баъзе аминокислотаҳою пептидҳо, ҳосилаҳои глицерин ва маҷмуаи растанигии Гепасаф-ро Самандарзода Насрулло Юсуф мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Объекти таҳқиқот яке аз синфҳои васеи пайвастаҳои органикӣ стероидҳо буда, аҳамияти онҳо дар химия, биохимия, тиб, саноати дорусозӣ ва дигар соҳаҳои илм дар тӯли даҳсолаҳои охир тамоюли афзоиш дорад. Реаксияи боҳамтаъсиркунии кислотаҳои холаи бо спиртҳо, фенолҳо, аминҳо, эфирҳо, кислотаҳои карбонӣ ва дигар ҳосилаҳои функционалии алифатӣ ва ароматии карбогидрогенҳо омӯхта шудааст. Бо вучуди ин, маълумот дар адабиёти илмӣ оид ба синтез ва омӯзиши кислотаҳои холаи: аз ҷумла бо атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо, пропан 1,2 диолҳои глицерин кам буда, омӯхта нашудаанд. Аз ин лиҳоз, омӯзиши реаксияи боҳам- таъсиркунии кислотаҳои холаи бо синфҳои органикии мазкур аз аҳамият ҳолӣ набуда, эҳтимолияти амалӣ ва назариявӣ дорад. Ҳамин тариқ дар кори диссертатсионии мазкур, коркарди методикаи синтези эфирҳои мураккаби кислотаҳои холаи ба роҳ монда шуда, оид ба синтез, боҳамтаъсиркунии атсилҳосилаҳо, тенофавир, энтекавир, ледипасавир, N-ҳосилаҳои аминокислотагӣ-пептидии пропан-2-олҳо, пропан 1,2 диолҳои глицерин ва омӯзиши хосиятҳои биологии онҳо дар моделҳои гуногуни фармакологӣ дар муқоиса бо маҷмуъи ғиёҳи Гепосаф сӯҳан меравад.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Диссертатсия ба якҷанд банди шиносномаи ихтисоси 02.00.03 – «Химияи органикӣ» мутобиқат мекунад:

Мувофиқи банди 1. Омӯзиши сохт ва хосиятҳои пайвастаҳои органикӣ бо истифодаи усулҳои химиявӣ, физикӣ-химиявӣ, физики таҳқиқот ва ҳисобҳои назариявӣ. -боби 2.3.;

Мувофиқи банди 2. Омӯзиши қобилияти реаксионӣ ва механизмҳои реаксияҳои пайвастаҳои органикӣ. Таъсифи назариявии вобастагҳои байни сохт, хосият ва қобилияти реаксионии пайвастаҳои органикӣ. -бобҳои 1.2. ва 2.3;

Мувофиқи банди 3. Қашфи реаксияҳои нави пайвастаҳои органикӣ ва усулҳои таҳқиқи онҳо. -боби 2.3.;

Мувофиқи банди 6. Химияи органики саноатӣ ва асосҳои илмии технологияи синтези органикӣ. -бобҳо. 1.2 ва 2.3.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Феҳристи асосии маводи диссертатсионии мазкур дар ҳаҷми 73 қорҳои илмӣ ба таърифи расонида, 3 монография, 29 мақола дар маҷаллаҳои илмии аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти ҶТ таъсия шуда ва дигар маҷаллаҳои илмии байналмилалӣ нашр шуда, инчунин 12 нахустпатент Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷи гардидааст ва 29 тезис ва фишурдаҳо дар нашрияҳои дигари илмӣ ва маводи конференсияҳо ба ҷоп расидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз 275 саҳифаи ҷопи компютерӣ иборат буда, аз 19 ҷадвал, 26 таъсири графикӣ нақша иборат аст. Диссертатсия аз 5 боб иборат буда, дорои пешгуфтор, баррасӣ ва таҳлили адабиёт, қисми таҷрибавӣ, баррасии натиҷаҳои эксперименталӣ ҳулосаҳои асосии қор, таъдоди адабиёти истифодашуда иборат аз 300 номгӯро дар бар мегирад.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи диссертатсия, дараҷаи омӯзиши он, объект, предмети таҳқиқот ва ҳадафу вазифаҳо асоснок қарда шуда, мақсади қор, масъалаҳои он ва мушкилотҳои таҳқиқот оварда шудааст. Инчунин навоари қори илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳо, мақеъҳои химояшаванда инъикос қардида, конференсияҳои илмие, ки дар онҳо маводи диссертатсия баррасӣ ва таҳхис шудааст, номбар қардидааст.

Саҳми шахсии докторант: Таҳқиқот, дарёфт, таҳлил ва ҷамъбасти маълумоти илмӣ оид ба экспериментҳои химиявӣ, биологӣ ва биохимиявӣ,

чудокунии хроматографии омехтаи реаксионӣ, чудокунӣ ва тоза кардани маҳсулоти нави синтезшуда ва аз растаниҳо ҳосилнамударо низ, иҷро намуд. Сохти моддаҳои бадастовардаро, тавассути усулҳои таҳлилии физикию-химиявӣ муайян кард. Синтези ҳосилаҳои кислотаи холанинро бо мақсади ҳосил намудани пайвастаҳои дорои хосиятҳои бехтари биологӣ иҷро кардааст. Муаллиф дар коркарди нақшаи таҳқиқот, омода намудани мақолаю фишурдаҳо ба чоп ва маърузаи онҳо бевосита саҳмгузор мебошад.

Ба тарафҳои мусбати кор нигоҳ накарда ҳангоми мутолиаи диссертатсияи докторӣ якчанд мулоҳизаҳо ва баъзе камбудихо ба назар расиданд:

1. Дар боби якум, ки тафсири адабиёт мебошад, муаллиф на ҳама вақт реаксияи хоси ҳосилкунии маводи растаниги Гепосаф маълумот кам оварда шудааст. Агар оиди ҳосилкунии ин маводи растаниги маълумот оварда мешуданд, ҳангоми хондани диссертатсия аёнӣи онҳо бештар ба назар мерасид.

2. Ҳамчунин дар боби дуҷуми кори мазкур оид ба нишондодҳои биохимиявии ва клиникӣ маълумот пешниҳод шудааст он натиҷаҳо дар кори мазкур дар кадом қисмати диссертатсия истифода шудаанд.

3. Дар боби сеюм, яъне муҳокимаи натиҷаҳо доир ба моддаҳои синтезшуда оид ба омӯзиши хосиятҳои фармако-биохимияви сухан меравад Шумо аз моддаҳои синтезнамудаатон чанд модаро барои омӯзиш қарор додед.

4. Дар боби чоруми кори мазкур боҳамтаъсиркунии эпихлоргидрин бо N-ҳосилаҳои пептидҳои ва табаддулоти онҳо бо кислотаи холан оварда шудааст мақсади гузаронидани реаксия мазкур аз чи иборат буд.

5. Дар боби V-кори мазкур таъсири гепатопротекторӣ “Урсослит” ва “Гепосаф” ҳангоми гепатити токсикӣ захролудкунии чигар бо CCl_4 омехта шудааст дисертант барои муқоиса кадом доруҳои маъмулро мавриди истифода қарор додед.

Кори диссертационӣ дар мавзуи «Синтези ҳосилаҳои нави кислотаҳои холаи ва омӯзиши хосиятҳои биологии онҳо», ки аз тарафи докторант Самандарзода Насрулло Юсуф иҷро шудааст, ҳаҷман, мазмунан ва аҳамияти амалии натиҷаҳои таҷрибавиаш ба талаботҳои рисолаҳои докторӣ пурра мувофиқат мекунад. Дар раванди иҷрои диссертатсияи докторӣ Самандарзода Насрулло Юсуф худро чун муҳакиқи соҳибмаълумот муаррифӣ карда, нишон додааст, ки ӯ мустақилона масъалаҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ва амалиро иҷро карда метавонад. Қобилияти хуби таҳқиқотчигӣ ӯро водор намудааст, ки аз уҳдаи иҷрои чунин кори диссертационии мураккаб ва фароғири дар наздаш гузошташуда бо сарбаландӣ барояд. Қайд кардан зарур аст, ки саволҳо ва мулоҳизаҳои пайдошуда қимати диссертатсияи докториро коста намекунанд. Аз ҷиҳати ҳаҷми таҳқиқоти васеи иҷрокардашуда ва хулосаҳои баровардашуда диссертатсияи доктории Самандарзода Насрулло Юсуф ба меъёр ва талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан ҷавобгӯ мебошад. Муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои химия аз рӯи ихтисоси 02.00.03-Химияи органикӣ мебошад.

Такризнавис

Доктори илмҳои биология, профессор,
узви вобастаи академияи миллии илмҳои
Тоҷикистон, сарҳодими илми Институти
ботаника, физиология ва генетикаи
растаниҳои АМИТ
(ихтисоси 03. 01. 04-биохимия)

Чумъаев Б. Б.

734024, к. Карамов, 27 Институт ботаника,
физиология ва генетикаи растаниҳои АМИТ
Телефон +992935020395

Имзои Чумъаев Бахшулло Боқиевич -ро тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳои
Институти ботаника, физиология ва
генетикаи растаниҳои АМИТ

« 29 » 11 соли 2023

Умарова Н.С.